

METİN UCA

ÖZLEM KUMRULAR

HER BOOK'A MAYDANOZ

küçük şeylerin büyük tarihi

DESTEK YAYINLARI: 1019
DENEME: 5

METİN UCA–ÖZLEM KUMRULAR / HER BOOK'A MAYDANOZ

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül
Editör: Kübra Kalem Baykara – Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlnur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak – Mesud Topal

Destek Yayınları: Kasım 2018
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-503-8

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Nazlı Koçak
Sertifika No. 40200
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad.
Odin İş Mrk. B Blok No. 403/2
Zeytinburnu / İstanbul

METİN UCA

ÖZLEM KUMRULAR

HER BOOK'A MAYDANOZ

Küçük şeylerin büyük tarihi

İçindekiler

Önsöz.....	13
Hız İsa, İsa'dan Önce Doğdu.....	15
Sıfırın Boşluğunu Dolduran Araplar.....	16
Aynı Günde Ölüp, Farklı Günde Ölüyor mü?.....	18
Âdem Ne Yedi?	20
Elmadan Pırlantaya... Gözün Kör Olsun De Beers!.....	22
Sosisten Cennet Bahçesi.....	24
Ortaçağ Kafanızı Karıştırmasın	26
İlk Feminist Kadın: Lilith	28
Kim Mağdur? Sokrates mi, Ksanthippe mi?.....	29
Pandora'nın Kutusu Açıldı Hanım.....	31
Boynuzlamak Nereden Geliyor?	33
Öteki Afife Jale'ler	35
Hangisi Karanlık Çağ?	37
Müziğin Zambak Kokulu, Cesur Azizesi: Santa Cecilia	38
Sirenler Neden Tehlike Sinyalidir?	41
İlk Kadın Seri Katil Neden Bu İşe Bulaştı?.....	42
Her Vergide Bir Kadın Soyunsaydı... ..	43
İlk Üniversiteli Kardelen Hangi Üniversiteden?.....	44

Erasmus'un "Mucize" Dediđi Kral Kızı Kraliçe	45
Elinin Hamuruyla Matematik.....	46
Dünyanın ilk Romanını Yazan Kadın.....	47
Barbaros Neden Giulia Gonzaga'yı Kaçırarak İstedi?.....	49
Çirkin Şansı	50
Biz Ayrı Dünyaların İnsanınız, Pindar!	52
Kanuni'ye Mektup Yazan Kadın!	54
Harem Bir Okul muydu?	55
Mektubunu Sıkça Yaz.....	59
Kanuni'ye Hep Mektup Yazan Kadın.....	61
Adını Kıskançlıktan Alan Boğaz: Bosphorus	63
"Gözyaşı" Diye Saray Olur mu?.....	64
Padişahla Yatmak	66
Padişahın Erkekliği "Uykulu" Olursa.....	68
Yerli Vibratör.....	71
Papaz Kadınlar Hamamına Girerse.....	73
Bir İnsanın Hayatta Görüp Görebileceđi	
En Hoş Yaşlı Adamlar!.....	76
Melankoli.....	77
Beni Sarar Melankoli, Yaptırırım Bir Cami.....	79
"Mürüvvet"e Yiğit Gerek	82
Tarihten Çocuk Gelin Utancı	84

Tinder Yoktu, Resimden Seçtim	85
Yüksek Yüksek Tepelere Roma Kurmasınlar	87
Ütopyada Gey Evlilik	89
Yavuz'un Kızının Sevgilisi	90
Maaşım Tuzlu Geldi	91
“Mensa”dan “Masa”ya.....	92
Çatal Deyip Geçme.....	93
Morcilla'ya Kadar Yolun Var.....	94
Kelle Paça Değil, Kafa Yapan Çorba.....	95
Usain Bolt'un Sırtındaki Kuzu.....	97
Vejetaryenlik Bulaşıcı mı?.....	99
Neden Zeytinyağlı Yeriz?.....	100
Etoburluğun Menkul Yansıması: Mangal Kültürü	102
Pastırma.....	105
Farsçadan Gelen “Maza” Olmuş Yunanda Meze.....	107
Seks Yoksa Ne Yersiniz?	109
Taş Yağacak Diye Beklerken, Gökten Balık Yağar mı?.....	112
Çakırkeyif Keşifler	114
Rahibe Örtüsü Fiskos Masasından Kalanlar	116
Leonardo'yu Nasıl Bilirdiniz?.....	118
Nostradamus Ayvayı Yedi	123
Sempozyumun Ortadoğu Versiyonu.....	124

Delirmemek İçin Şölen.....	126
Mevlana Domates Sevmezdi, Çünkü Hiç Yememişti.....	128
Kolomb Yenidünya’da Cami Gördü mü?.....	131
Kolomb, Sen Kimsin ya?!.....	133
Limon ve Portakalla Savaş.....	135
Carpe Diem.....	137
Zavallı Don Quijote Ne Yer?	138
Cervantes’in Patlıcan Seven Arapları.....	140
Kral Gibi Yemek.....	141
Padişah Gibi Yemek.....	143
Saat Pişirip Getireyim mi Majesteleri?	146
Dış Mihraklar: 1574.....	148
Cozutmanın Tarihçesi.....	150
Midemizi Şenlendiren Kelimeler.....	152
Bamyacılar ve Lahanacılar.....	157
Papa Dediğin Adam Yerken Ölür mü?.....	158
Püskevitin Kökeni.....	160
Gönle Ateş Oğlanı Düşer, Kahve Bahane.....	162
Geceleri Uykularımızı Kaçıran Zenci Hadımlar.....	165
Ebu Leheb’in Tilmizleriyiz	167
Başı Hoş, Serhoş.....	168
Eşek Şaraptan Ne Anlar?.....	170

Ramazan'da İçmek	172
Maaşı Bira ile Ödeyenler Çok Yaşasın.....	174
Küçük Su.....	176
İki “Süper Güç”lü Salata.....	178
Her Yenilgimiz İçki Olmuş Ama Dağ Gibi Vergi Bizde.....	179
Türklerin Ölümü Nedeniyle Kapalıyız.....	181
Malta’yı Taşa Vurmak, Başkente İsim Koymak	183
Oyuncak At Yerine Tahta Binenler.....	185
Kestane ile Ölüme Giden Şehzade	186
Rönesans Adamı ile Tiran Arasında Bir Padişah	187
Sessiz ve Küçük Tanıklar.....	189
Çıfıt’ın Çarşısı.....	192
Osmanlı’da Roman Neden Gecikti?.....	195
Dünyanın İlk Romanı <i>Don Quijote</i> midir?.....	198
Cervantes Neden İstanbul’a Geldi?.....	200
Rocinante’nin Kılıcında Yıllardır Seferiyim	202
Doktor Gördün Kaç.....	205
Ne Çektin Be Tıp!	207
Arap Tıbbı.....	210
Hastane	212
Veba	214
Gezgin Hastalıklar	217

Frengi: Kimsenin Üstlenmediği Hastalık	218
Sanat Dünyasında Frengi	220
Zehir.....	222
Panzehir.....	224
Harem’de Hasta Olmak	225
Deli Değildir O, Velidir	227
Horonu Hangi Aziz Buldu?.....	231
Aynı Yolun Yolcuları.....	232
Boktan Tarih	236
Roma’da Hacet Giderme Sanatı.....	238
Gardıroba Bunu Yapmayınız	240
Filozoflar da Osurur Ama Akılcı Bahane Bulur.....	242
Hijyen mi? O da Ne?.....	243
Antik Yunan’da YSK Yoktu.....	245
Hırsızlıkta Bir Dünya Markası	247
Para Yutturan Korku	249
Türk Korsanlar Soğuk Sularda	251
Ya “Limangeçer” Deseydik?.....	253
Turisti Yolmayı Biz Bulduk, Rehberini İspanyollar.....	254
Hacı Hacıyı Sadece Mekke’de Bulmaz	256
Botafumeiro: Dünyanın En Büyük Deodoranı.....	258
Pelerin	259

Cehennemin Dibi Dünyada mı?	260
Tünel Kazmanın Tarihi ve Coğrafyası	261
Bütün Noel Baba'ların Babasıyız	263
Konstantinopolis Demek Cildi Bozar mı?.....	267
Fatih İçin Bir Öküz Gönü Yer.....	269
Bütün Yollar Roma'ya Çıkar	270
“Metrobüse Bindim, Beylikdüzü'nde İndim” Diye Şarkı Olur mu?.....	272
“Donut” Parmaklarımı	274
Tuzlu Bir Etimoloji Yolculuğu.....	275
Karayköy	278
Sizin de 23 Nisan'ınıza Kutlu Olsun Katalan Kardeşler.....	282
Ah Nerede O Eski Üniversiteler Azizim!	284
Tuna'nın Rengi ve Cinsiyeti.....	288
Hitler'i Öldürmenin 1001 Yolu: Planlar ve Spekülasyonlar... 289	
Engizisyon ve İşkence	291
Kafatası Kuleleri.....	294
Saray İçin Ağaç Kesen Kralın Cezası.....	296
Yağmur Duası	298
Burnun Üzerindeki Tarih.....	300
Hipermetropları Kurtaran Ada Murano	302

Önsöz

Tarih tekerrürden mi ibarettir yoksa bizim tekrar ettiğimiz gariplikler midir? Biz ders almadıkça, tarihte benzer gelişmeler mi görülmektedir? Aslında tarih küçücük anların, buluşların, varoluşların eğlenceli tekrarı olabilir mi?

Bu sorudan yola çıktık. Biraz da tarihe dil çıkararak eğlenceli biçimde bazen ağır “book”lara ve tarihe maydanoz olduk.

Tarihe dil çıkardık ama Albert Einstein’ın pop-idol haline dönüşen ünlü dil çıkarmasına değil göndermemiz. Elbet biz onun kadar zeki değiliz. Ama çok meraklıyız. Biz hayatta gülerек karşı durduğumuz, akılla savuşturdüğümüz, okuyup yazarak oluşturduğumuz bir dünyada sizi kültür komasına sokacak, hayata karşı dil çıkararak yaramaz çocuklar gibi mutlulukla, eğlenerek kendi dünyasını oluşturacak bir kitap hazırlamak istedik.

Bunları belki kolaylıkla kitaplarda bulamayacaksınız. Ama öğrenmenin keyfiyle yeni şeylere yol alan, yeni dünyalara açılan kapılardan geçmenin heyecanı ile hayatınızı güzelleştirecek detaylara ulaştıran bir başucu kitabına kavuşacaksınız.

Başucu kitabı dediysek abartmayın. Hangi başucu kitabını sonsuza kadar kullandınız? Bu kitabı her türlü yatmadan önce

keyif almak, neşeyle paylaşmak ve yavukluya ne kadar kültürlü olduğunuzu ispatlamak için de kullanabilirsiniz. Ama isterseniz de taşa otururken amel olmamak, amelinizi bozmamak, sayfalarından bazılarını yırtıp sallanan masa ayaklarını dengelemek, deniz kenarında okumak yerine bacaklarınızın arasında Instagram “like”ını yükseltmek için de kullanabilirsiniz.

Bu kitap özeti okumayı tercih edenlerin ve başarıyı bu yolla elde edenlerin ülkesinde bir kütüphane dolusu kitabın bilgisinden damıtılmış ve el değmeden servis edilmiş leziz bir özet kitaptır.

Eduardo Galeano'nun günün her saatinde okuyabileceğiniz hap niteliğindeki keyifli kısa yazılarından etkilenmedik desek yalandan başımız ağrımaz.

Nadir, nadide, bilimsel bilgilerle mücehhez bir eserdir. Sallama gerçekler ve fastfood bilgilenme zehirlenmelerine karşı ısrarla kitapçınızdan isteyiniz.

Hz. İsa, İsa'dan Önce Doğdu

Yedi sıfırdan büyüktür! (Yönlendirmek gibi olmasın, ama gülme işareti.) Çünkü, bugün kullandığımız miladi, yani Gregoryen takvim Hz. İsa'nın doğduğu yılda başlıyorsa hepimiz yedi yıl daha yaşıyoruz. Aklınız mı karıştı? Hoşunuza gitmedi değil mi? Daha kırkına gelmemiş genç hanımefendiler, beyefendiler... Bizi kolektif bir şekilde iki milenyum boyunca kandırmalarına ne diyorsunuz? Durum şu: Hz. İsa, aslında İÖ 7 yılında doğuyor. Bakın olaylar nasıl gelişiyor.

Bugün bilindiği gibi İsa'nın 0 yılında doğduğunu yüzyıllar sonra ilk defa hesaplayan Dionysius Exiguus 0 yılını hesaplayamamıştır, çünkü Roma rakamlarında sıfır yoktur. Daha sonra Kepler'in astronomik kanıtlarla İsa'nın doğumuna dair yaptığı hesaplamalara göre bu rakam değişecektir. Kepler, Münecim Krallar'a yön gösteren "yıldız"ın İÖ 7 yılında görülen bir gezegenler topluluğu olduğunu iddia edecektir. Ayrıca İncil Hz. İsa'nın Kral Herodes zamanında doğduğunu belirtmektedir, lakin Herodes İÖ 4 yılında ölmüştür bile. Buna göre Hz. İsa İÖ 4 ila 7 yıllarında doğmuş olmalıdır. Peki Kilise bunu bunca zaman neden saklamıştır? Pek tabii güvenilirliğini yitirmemek için!

Eee, biz bu durumda Yeni Türkiye'nin 2023 hedefine aslında ulaştık, 2 yıl da geçtik. Evlerden irak. Neden hızlı gittiğimizi şimdi anladınız mı?

Sıfırın Boşluğunu Dolduran Araplar

Petrolün Arapları çok bozduğu bir gerçek. Plutarkhos Büyük İskender'in ordularıyla Pers ülkesine doğru ilerlerken bir askerin yerden çıkan siyah bir yağ bulmasını anlatır. Neyse ki petrolün keşfi daha en az iki milenyumdan fazla bir süre ortalığı karıştırmayacak, hayat mutlu mutlu seyredecektir.

Lakin Araplar sıfırı bulmadan önce matematik hayatı pek de kolay değildi. Diğer taraftan da sıfırı bildiğinin farkında olmayan kültürler bile vardı. Babillilerden Mayalara kadar pek çok kültür sıfırı farkında olmadan kullanıyor, ama bilmiyordu. Mesela Babilliler 60 üzerinden yürüyen bir sistem kurmuşlardı. Sıfırı dolduracak bir boşluk yoktu. MÖ 628 yılında Hint astronom Brahmagupta negatif sayıları icat etti ve sıfırı da başlangıç noktası olarak pozitif ve negatifler arasına koydu. Hint-Araplar da bundan yaklaşık 200 yıl sonra onluk sistemi getirdiler. Bu klasik bilginin üzerine *The Guardian*'ın yayınına göre bu tarihten 500 öncesine ait *Bakhshali* adlı bir elyazması içinde yüzlerce sıfır yer almakta.

Sıfırın sıfır olarak ilk kullanımı 810 yılında Ebu Cafer Muhammed bin Musa tarafından. Araplar sıfır sayısını Mağrip ve Endülüs üzerinden Avrupa'ya taşıdılar. 13. yüzyılın başına kadar Avrupa'da fiilen kullanılmadığı görülüyor. O döneme kadar hep

Roma rakamları kullanılıyordu ve bildiğiniz gibi Roma rakamları arasında da sıfır namevcut. Bu da dört işlem esnasında büyük zorluklar çıkarıyordu doğal olarak. İşte tam da bu yıl, İtalyan matematikçi Leonardo Fibonacci bir kitap yazdı. Sıfırı da ekleyerek onluk sistemi anlattı. Ondalık sistemin önemine gelince, tarihte Osmanlı dahil olmak üzere pek çok kültür devlete onda birlik vergi vermiştir. Meşhur vergi “öşür”, yani “aşar”, Arapça 10 sayısından gelir.

Dilimize Arapça “sıfır”dan geçen kelime Arapçaya Sanskritçe-deki boşluk anlamına gelen “shunya” kelimesinden geçmiştir. Latin dillerinden gelen “cifra” kelimesi de daha sonra “şifre”ye dönüşerek anlam değiştirecektir. Hepsi de “sıfır” kelimesinden türemiştir.

Uzun lafın kısası Araplar olmasa sıfırı tüketemezsiniz. Garip ama gerçek.

Aynı Günde Ölüp, Farklı Günde Ölinür mü?

Soruyu doğru sormadığımızı düşünüyorsunuz, kısmen haklısınız... Şöyle açıklayalım. William Shakespeare ve Miguel de Cervantes 23 Nisan 1616'da öldüler, ama aynı günde değil! Santa Teresa de Jesús 4 Ekim 1582 Perşembe günü öldü ve ertesi gün –15 Ekim'de– toprağa verildi, ama 11 gün sonra değil! İyice kafalar karıştı değil mi? Bu paradokslar bugün kullandığımız takvim olan Gregoryen takvimin 4 Ekim 1582'de kullanılmaya başlamasıyla doğrudan ilişkilidir. Takvim güneşin ritminin mevsimler ve yılın günlerini yakalaması ve Jül Sezar tarafından İÖ 46 yılında onaylanan Jülyen takvimin yarattığı zaman hatasını yok etmek için bu yılın on gününü ortadan kaldırmıştır. Yani, Shakespeare o dönemde hâlâ İngiltere'de kullanılmakta olan Jülyen takvime göre 23 Nisan'da ölmüştür, ama ölümü Katolik ülkeler için 3 Mayıs'tır.

Bugün kullandığımız Gregoryen takvimin tarihi ise gerçekten bir yılan hikâyesidir. 1515'te Avrupa'nın en eski 3. üniversitesi Salamanca Üniversitesi'ndeki matematikçiler ve astronomlar tarafından yapılan ölçümlerle geliştirilen takvim Papalık'a sunulur. Papalık uzun bir süre cevap vermez ve tam 63 yıl sonra "kendileri tarafından geliştirildiğini" iddia ettikleri takvimi onaylanması